

De pedagogische rol van de advocaat in het jeugdstraf- en jeugdbeschermingsrecht

Master thesis

Universiteit Utrecht

Masteropleiding Pedagogische Wetenschappen

Masterprogramma Orthopedagogiek

Edu Dielissen (3476065)

Asmaret Esajas (3661121)

Thesis begeleider: Dr. S. E. Rap

Tweede beoordelaar: Dr. T. Frijns

2 juli 2014

Voorwoord

Voor u ligt onze masterscriptie over de pedagogische rol van de advocaat in jeugdstrafzaken en jeugdbeschermingszaken. Wij schreven deze scriptie voor de Masteropleiding Orthopedagogiek aan de Universiteit Utrecht. Met veel motivatie, plezier en interesse hebben wij gedurende het hele proces de scriptie voorbereid. Graag willen wij alle advocaten bedanken voor hun deelname. Dankzij de gesprekken met de advocaten hebben wij inzicht gekregen in hun werkwijze en de procedures waar wij veel van hebben opgestoken. Daarnaast hebben wij met veel plezier nagepraat over ons onderzoek, de bijzondere Curriculum Vitae van de deelnemende advocaten, politieke veranderingen en verschuiving en al het andere wat gedurende de interviews ter tafel is gekomen wat niet relevant was voor ons onderzoek maar wel bijzonder interessant. Daarnaast gaat onze dank uit naar onze thesis begeleidster S.E. Rap. Voor haar goede begeleiding en adequate feedback en dat we veel vrijheid kregen om ons onderzoek zelf vorm te geven.

Edu Dielissen & Asmaret Esajas

Samenvatting

Inleiding. Uit eerder onderzoek bleek dat jeugdigen, ondanks rechtsbijstand, niet voldoende participeerden in het jeugdrecht. Het doel van dit onderzoek was om de pedagogische opgave van de advocaat in de praktijk weer te geven in het jeugdstraf- en jeugdbeschermingsrecht. Daarnaast werden deze procedures met elkaar vergeleken.

Methode. Aan het onderzoek namen ($N = 17$) advocaten deel verspreid over heel Nederland. Van de participanten waren er 8 man en 9 vrouw. Zij waren gemiddeld ($M = 11$ jaar) advocaat. Door middel van een semigestructureerd interview op basis van vier domeinen is de pedagogische rol onderzocht. Deze domeinen zijn: informatieverstrekking aan de jeugdige, verbale en non-verbale communicatie, karakter van de gesprekken en het betrekken van ouders. **Resultaten.** In de interviews geven de advocaten aan dat zij jeugdigen informeren en adviseren. Daarnaast passen zij de communicatie aan op het ontwikkelingsniveau van de jongere. De gesprekken worden gekarakteriseerd door advies en begeleiding. Vrijwel alle advocaten betrekken ouders bij het proces. Uit huidig onderzoek blijkt dat er nauwelijks een verschil in pedagogische rol van de advocaat bestaat tussen jeugdstraf- en jeugdbeschermingsrecht. **Discussie.** De pedagogische rol van de advocaat blijkt grotendeels overeenkomstig met de verwachtingen op basis van eerdere onderzoeken. Huidig onderzoek draagt bij aan een eenduidige richtlijn voor advocaten om vorm te geven aan hun rol in het jeugdrecht.

Kernwoorden: advocaat, jeugdstrafrecht, plaatsing gesloten jeugdzorg, pedagogische rol

Abstract

Introduction. Prior research has pointed out that juveniles, despite of judicial assistance, are unable to fully participate in judicial procedures. The aim of the present study was to illustrate the pedagogical challenge of attorneys in the practice of juvenile justice and juvenile protection. Both procedures were also compared to one another. **Method.** In the present study ($N = 17$) attorneys spread throughout the Netherlands participated of whom 8 male and 9 female. On average they've been practicing law for ($M = 11$ years). The pedagogical role of the attorney has been examined through a semi structured interview based on four domains. These four domains are: supplying information to the juvenile, verbal and non-verbal communication, character of the conversations and involving parents. **Results.** Results show that attorneys inform and advise juveniles. They adapt their communication to the developmental level of the juvenile. The conversations are characterized by advice and counsel. Almost all attorneys involve the parents in the process. Furthermore the current

research shows that there is little difference in the pedagogical role of the attorney in juvenile justice and juvenile protection. **Discussion.** The pedagogical role of the attorney appears mostly consistent with the expectations based on prior research. The current study contributes to an unequivocal guideline for attorneys to shape their role in juvenile judicial procedures.

Keywords: Attorney, juvenile justice, juvenile protection, pedagogical role

De Pedagogische Rol van de Advocaat in het Jeugdstraf- en Jeugdbeschermingsrecht

De geschiedenis van het jeugdrecht in Nederland begint in 1901 wanneer door de Tweede Kamer een pakket ingrijpende kindbeschermingsmaatregelen wordt aangenomen die bekend staan als de kindwetten (Weijers, 2005). De kindwetten bestonden uit drie delen: de burgerlijke kindwet, de kindstrafwet en de kindbeginselenwet. In de laatste wet, de Kinderbeginselenwet, werd de tenuitvoerlegging van de maatregelen en sancties afgestemd op de bescherming en (her)opvoeding van jongeren (De Jonge & Van der Linden, 2007). Het huidig onderzoek richt zich echter op de andere twee kindwetten de burgerlijke kindwet en de kindstrafwet.

De kern van de strafrechtelijke kindwet was dat de toekomst van het kind centraal moest staan en niet het delict. In tegenstelling tot het klassieke strafrecht had vergelding hier geen plaats, omdat men meende dat dit zou leiden tot verergering van de problematiek. Men zag het delict slechts als aanleiding om in te grijpen. Dit betekende tegelijkertijd dat de in het Wetboek van Strafrecht in 1886 ingevoerde ondergrens voor strafvervolgung van 10 jaar werd losgelaten (Weijers, 2011).

In 1965 werd een nieuw kindstrafrecht en kindstrafprocesrecht ingevoerd. Deze wijzigingen zijn terug te voeren op het rapport van de in 1948 ingestelde Commissie-Overwater. Een belangrijke wijziging betreft de invoering van een leeftijdsgrens waaronder kinderen niet strafrechtelijk vervolgd kunnen worden. Deze grens is op 12 jaar gesteld met een wettelijke bovengrens van 18 jaar. (Van der Linden, Ten Siethoff, & Zeilstra-Rijpstra, 2009). In april 2014 is het adolescentenstrafrecht in werking getreden. Door het adolescentenstrafrecht is het mogelijk, om tijdens de berechting, rekening te houden met de ontwikkeling van jongeren in de leeftijd van 16 tot 23 jaar (Bagga, 2014). Daarnaast wordt de arreststraf ingevoerd en de nieuwe maatregel plaatsing in een inrichting voor buitengewone behandeling (Weijers & Liefwaard, 2007a).

In 1995 vond tevens een groot aantal vernieuwingen plaats die deels op het rapport van de commissie Anneveldt, dat in 1979 werd ingesteld, waren gebaseerd (Weijers & Liefwaard, 2007b). Met deze aanpassingen werd een vereenvoudiging en modernisering van het jeugdstrafrecht en het jeugdstrafproces beoogd, naast aanpassing aan grotere mondigheid van jongeren en een versterking van hun rechtspositie (Van der Linden, Ten Siethoff, & Zeilstra-Rijpstra, 2009).

Met de intrede van de burgerlijke kindwet wordt de opvoeding en ontwikkeling van kinderen, naast een taak van de ouders, tevens een overheidsaangelegenheid (Weijers, 2011). De kinderrechter kan ingrijpen in de opvoeding door de ouders uit de ouderlijke macht

te ontheffen of ontzetten (Weijers, 2011). Door het verlenen van ambulante of residentiële zorg kan de zorgwekkende ontwikkeling van de jeugdige worden behandeld.

Binnen het jeugdbeschermingsrecht is eind jaren '80 een stijgende vraag naar gesloten instellingen om jeugdigen met een zorgwekkende ontwikkeling te kunnen begeleiden (Boendermaker, 2008). De Wet op de jeugdzorg (Wjz) uit 2005 maakt het mogelijk dat als de ontwikkeling van een jongere in gevaar is door ernstige gedrags- of opvoedproblematiek de jongere verplicht opgenomen kan worden in een gesloten residentiële instelling (Nijhof, Veerman, Dam, Engels, & Scholte, 2010). De jongere wordt in een gesloten jeugdzorg instelling geplaatst om te voorkomen dat de jongere zich kan onttrekken aan de zorg die de jongere nodig heeft. Sinds 2008 is er een vernieuwd residentieel programma voor jeugdigen met een zorgwekkende ontwikkeling (Nijhof et al., 2010). Tot dan toe belanden jeugdigen vaak op basis van civiel rechterlijke titel in justitiële instellingen (Boendermaker, 2008). De maximumleeftijd voor gesloten jeugdzorg is 18 jaar, dit kan echter verlengd worden tot 21 jaar indien de machtiging gesloten jeugdzorg afgegeven is voordat de jongere meerderjarig is geworden (Duits, 2008). Er geldt geen minimumleeftijd voor gesloten jeugdzorg (Duits, 2008).

Deskundigheid Actoren Jeugdrecht

Zoals uit de geschiedenis van het jeugdrecht blijkt worden, in het belang van het kind, steeds meer pedagogische elementen toegevoegd binnen het jeugdrecht. Ook van de actoren in het jeugdrecht wordt verwacht dat zij pedagogische elementen betrekken bij jeugdzaken. In een rapport van de Raad voor Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming (RSJ, 2011) staat dat van de kinderrechter, de officier van justitie en de advocaat wordt verwacht dat zij kennis hebben van de psychische ontwikkeling van jeugdigen en dat zij over communicatieve vaardigheden beschikken om met jongeren om te gaan. Hoewel het geen vereiste is voor een jeugdzitting heeft elk parket een officiële jeugdofficier (RSJ, 2011). Daarnaast bleek uit eerder onderzoek dat de kinderrechter naast waarheidsvinding ook pedagogische elementen betreft in het jeugdstrafrecht (Weijers & Rap, 2011). Deze pedagogische elementen dienen om de participatie van jeugdigen te bevorderen (Weijers & Rap, 2011).

De jongere is, gezien zijn kwetsbare positie, in eerste instantie afhankelijk van zijn advocaat voor participatie in het jeugdrecht (RSJ, 2011). Uit meerdere onderzoeken blijkt dat jongeren in het jeugdstraf- en het jeugdbeschermingsrecht, ondanks voorbereiding door de advocaat, de ervaring hebben slecht voorbereid te zijn en weinig begrip te hebben van de procedures en de rechtsgang (Dijkstra & Fieten, 2008, De Haan & Hielkema, 2005; Kilkelly, 2010; Sanborn, 2009; Ten Brummelaar & Kalverboer, 2011; Weijers, 2004). Er wordt gepleit

voor een eenduidige aanpak om goede rechtsbijstand door advocaten aan jongeren te realiseren, om participatie van jongeren te bevorderen (RSJ, 2011; Ten Brummelaar & Kalverboer, 2011). Eerder onderzoek richtte zich op de pedagogische rol van de advocaat in het jeugdstrafrecht (Koetsier, 2006; Smit & Bakker, 2011). Er is nog geen onderzoek over deze rol in het jeugdbeschermingsrecht. Binnen het jeugdbeschermingsrecht gaat het om de rol van de advocaat in plaatsing gesloten jeugdzorg zaken, aangezien dit de enige zaken zijn binnen dit rechtsgebied waarbij de jongere een eigen advocaat toegewezen krijgt (De Jong, 2013). Daarnaast is het vooralsnog niet mogelijk om de rol van de advocaat in deze procedures te vergelijken. Om een eenduidige aanpak te realiseren is het belangrijk om de rol van de advocaat in beide procedures te onderzoeken en deze rollen te vergelijken. Mogelijk behoeven de verschillende rechtsgebieden een andere aanpak.

In dit onderzoek wordt gekeken naar de pedagogische rol van de advocaat in het jeugdstraf- en jeugdbeschermingsrecht. Daarnaast wordt gekeken of de pedagogische rol van de advocaat verschilt in beide procedures. Individuele keuzes van advocaten hebben direct en indirect effect op de participatie van de jeugdige. De vier domeinen uit eerder onderzoek van Smit en Bakker (2011) worden in het huidige onderzoek gebruikt om de pedagogische rol van de advocaat te onderzoeken. Deze domeinen zijn: informatieverstrekking aan de jeugdige, verbale en non-verbale communicatie, karakter van de gesprekken en het betrekken van ouders. Achtereenvolgens wordt de theoretische rol van de advocaat op basis van deze vier domeinen besproken.

Informatie Verstrekking aan de Jeugdige. De advocaat heeft in de eerste plaats een juridische rol, om deze reden heeft de advocaat de taak om de jeugdige van informatie te voorzien (Ten Brummelaar & Kalverboer, 2011). Het is van belang dat de advocaat in begrijpelijke taal de aanklacht, het strafdossier of jeugdzorgdossier en de procedures uitlegt (Weijers & Rap, 2011). De advocaat dient daarnaast uit te leggen wat de jongere te wachten staat, hoe de zitting verloopt en tevens dient hij de jongere op zijn rechten en plichten te wijzen (Ten Brummelaar & Kalverboer, 2011). De advocaat kan gebruik maken van dit moment om de ernst van de situatie te verduidelijken of juist te verzachten (Weijers & Rap, 2011). Het is van belang dat de advocaat de jongere adviseert over een goede proceshouding (De Jonge, Hepping, & Weijers, 2011; Ten Brummelaar & Kalverboer, 2011). Daarnaast heeft de advocaat een adviserende taak tijdens het hele proces (De Jonge et al., 2011; Ten Brummelaar & Kalverboer, 2011).

Verder is het van belang dat de advocaat de jongere voorbereid op de zitting, aangezien jongeren aangeven slecht voorbereid te zijn op de zitting (Ten Brummelaar &

Kalverboer, 2011). De advocaat kan dit voorkomen door de tijd te nemen en de jongere het verhaal na laten vertellen, de zitting uit te tekenen of de jongere een brief te laten schrijven (Kalverboer, 2010; Ten Brummelaar & Kalverboer, 2011). Deze voorbereiding kan op kantoor plaatsvinden, via e-mail of telefonisch. Het is ongebruikelijk om alleen telefonisch contact met de jeugdige te hebben of kort voor de rechtszaak contact te hebben (De Jonge et al., 2011). Desondanks blijkt uit onderzoek dat een aantal advocaten alleen telefonisch contact hebben met jeugdigen (Ten Brummelaar & Kalverboer, 2011). Het is van belang dat advocaten niet alleen telefonisch contact hebben met de jongere maar ook directe communicatie hebben op kantoor of de instelling (Ten Brummelaar & Kalverboer, 2011). Daarnaast is het de taak van de advocaat om de visie van de jongere te verwoorden tijdens het de zitting (De Jonge et al., 2011; Van der Linden, 2010).

Op basis van de literatuur wordt verwacht dat advocaten jongeren informeren en adviseren, gedurende het hele proces, over de procedures, de rol van de advocaat en de proceshouding van de jongere. Hierbij wordt geen verschil verwacht tussen jeugdstrafrecht en jeugdbeschermingsrecht.

Verbale en Non-verbale Communicatie. Het hoofddoel van communicatie binnen het jeugdrecht is het helder overdragen van informatie. Daarnaast is het de taak van de advocaat om via communicatie een vertrouwensband op te bouwen met de jongere (Ten Brummelaar & Kalverboer, 2011). Het is van belang dat de advocaat factoren zoals de leeftijd en de etniciteit van jongeren meeweegt, aangezien deze andere communicatieve vaardigheden vereisen van advocaten (De Jonge et al., 2011). De advocaat dient de communicatie af te stemmen op het niveau van de jongere (Ten Brummelaar & Kalverboer, 2011). Het is van belang dat de advocaat juridisch jargon vermijdt en tussentijds het begrip van de jeugdige toetst door te vragen of deze het snapt (Ten Brummelaar & Kalverboer, 2011; Weijers & Rap, 2011).

Daarnaast is het van belang dat de advocaat specifieke gesprekstechnieken gericht op adolescenten gebruikt om de participatie van jeugdige cliënten bevorderen (Rap & Weijers, 2011). Jongeren hebben zelf vaak het gevoel dat er niet serieus geluisterd wordt in het jeugdrecht (De Haan & Hielkema, 2005; Kilkelly, 2010; Weijers, 2004). Het is van belang dat advocaten belangstelling en respect tonen en directe en open vraagstellingen gebruiken in de communicatie met adolescenten (Rap & Weijers, 2011; Weijers, 2004). Dit dient de advocaat te bewerkstelligen door empathie te tonen, de jongere de ruimte geven om zijn verhaal te vertellen, serieus in te gaan op wat de jongere verteld en door motiverende vragen te stellen (Rap & Weijers, 2011).

Ten tijde van de zitting geven jongeren aan niet goed te begrijpen wat er van hen wordt verwacht. Ze leveren daardoor geen actieve bijdrage, waardoor het gevoel ontstaat dat er over hen beslist wordt (Ten Brummelaar & Kalverboer, 2011). Het is van belang dat de advocaat er op toe ziet dat de jongere weet wat er van hem wordt verwacht en van te voren weet wat hij wil gaan zeggen (Ten Brummelaar & Kalverboer, 2011). Tijdens de zitting dient er ruimte te zijn voor overleg momenten tussen de advocaat en de jongere (Ten Brummelaar & Kalverboer, 2011).

Op basis van de literatuur wordt verwacht dat advocaten hun taalgebruik aan zullen passen aan het ontwikkelingsniveau van de jongere en zullen controleren of hun cliënt de situatie begrijpt tijdens de voorbereiding en tijdens de zitting. Hierbij wordt geen verschil verwacht tussen jeugdstrafrecht en jeugdbeschermingsrecht.

Karakter van de Gesprekken. Bij het vormgeven van de gesprekken met de jeugdige dient de advocaat met een aantal zaken rekening te houden. Allereerst fungeert de advocaat als de spreekbuis van de jongere gedurende het hele proces (Van der Linden, 2010; Mussele, 2006). Jongeren zelf zien de advocaat ook als iemand die hen vertegenwoordigt en die hun belangen behartigt (Ten Brummelaar & Kalverboer, 2011). De advocaat biedt advies, begeleiding en ondersteuning aan de jongere (Mussele, 2006). Het is daarom van belang dat de advocaat een neutrale en onbevooroordeelde houding aan neemt ten opzichte van de jongere (Mussele, 2006). Wel kan de advocaat in strafzaken kiezen om aanspraak te doen aan het moreel appèl van de jongere door kritische vragen te stellen en een beroep te doen op empathische vermogens van de jongere (Hokwerda, 2001; Weijers, 2000). Dit zou niet verward moeten worden met een belerende of afkeurende rol kan, dit kan leiden tot verminderde participatie van de jongere (Weijers, 2004). In jeugdbeschermingszaken kan de advocaat er voor kiezen om door middel van motiverende gesprekstechnieken appèl te doen aan de rationale van de jongere als deze niet uit huis wil maar de situatie niet anders toe laat. Dit vereist echter een voorzichtige benadering aangezien in de adolescentie snel het gevoel ontstaat niet begrepen en veroordeeld te worden (Weijers & Rap, 2011).

Advocaten kunnen afhankelijk van eigen visie het juridische of het pedagogische meer laten meewegen in het karakter van het gesprek met de jongere. Vanuit juridisch oogpunt gaat de advocaat voor vrijspraak of een zo laag mogelijke strafmaat. Echter, vanuit pedagogisch oogpunt kan het in het belang van het kind zijn dat de rechtszaak een leerelement bevat om recidive te voorkomen (Ten Brummelaar & Kalverboer, 2011). Het Verdrag inzake de Rechten van het Kind (IVRK) stelt over deze contradictie dat het belang van het kind in het jeugdstrafrecht inhoudt dat een kind recht heeft op juridische bijstand bij

de verdediging tijdens het proces. Een leerelement aan het strafproces toe voegen om recidive te voorkomen is taak van de overheid of de rechter. Bij plaatsing gesloten jeugdzorg zaken ondersteunt de advocaat de jongere waar nodig en zorgt zij ervoor dat de mening van de jongere goed wordt gehoord en verwoord tijdens de zitting (Van der Linden, 2010).

Op basis van de literatuur wordt verwacht dat gesprekken tussen de advocaat en de jongere worden gekarakteriseerd door motiverende gespreksvoering en een ondersteunende rol van de advocaat. Daarnaast is de verwachting dat de juridische rol zwaarder weegt dan de pedagogische rol. Tot slot wordt hierin geen verschil verwacht tussen jeugdstrafrecht en jeugdbeschermingsrecht.

Betrekken van Ouders. Tot slot is het in het belang van de jongere dat de ouders betrokken worden bij het proces (De Jonge et al., 2011; RSJ, 2011; Ten Brummelaar & Kalverboer, 2011). Het betrekken van ouders leidt over het algemeen tot betere resultaten in een zaak en tot vermindering van recidive (Nijhof et al., 2010; Schrijenberg, Timmermans, & Homburg, 2010). Belangrijk hierbij is dat de advocaat aan de jongere vraagt of deze bezwaren heeft tegen het betrekken van zijn ouders. Met name in jeugdbeschermingszaken kan dit contact met ouders ongewenst zijn (Ten Brummelaar & Kalverboer, 2011). Vaak komen deze jongeren juist uit een zorgwekkende opvoedsituatie waardoor dit ongewenst kan zijn (Kalverboer, 2010; Nijhof et al., 2010). Daarnaast dient binnen jeugdstrafzaken de culturele achtergrond meegewogen te worden bij het betrekken van ouders. Jongeren uit een 'schaamtecultuur' kunnen in bijzijn van hun ouders ontkennen of niet vrij durven spreken uit angst de familie eer te schaden of gestraft te worden (Ten Brummelaar & Kalverboer, 2011). De advocaat kan er dan voor kiezen om de ouders apart te horen of een vertrouwenspersoon van de familie benaderen (Ten Brummelaar & Kalverboer, 2011). Verder kan de advocaat de ouders attenderen op de verschijningplicht en ze voorbereiden op het recht om ten tijde van de rechtszaak te spreken ter verdediging van de jongere (Ten Brummelaar & Kalverboer, 2011). De advocaat kan de ouders inhoudelijk alleen informeren indien de jongere daar uitdrukkelijk toestemming voor verleent (De Jonge et al., 2011). De ouders hebben bijvoorbeeld niet automatisch toegang tot het straf- of persoonsdossier van de jeugdige.

Op basis van de literatuur wordt verwacht dat advocaten ouders proberen te betrekken bij de zaak van hun kind en gebruik zullen maken van de kennis die ouders hebben over hun kind om een voor het kind zo goed mogelijke uitkomst te bewerkstelligen. De verwachting is dat zij ouders meer zullen betrekken bij jeugdstrafrechtzaken dan bij jeugdbeschermingsrecht zaken.

Onderzoeksvraag

De rolbeschrijving van de advocaat in de vier domeinen omschrijft de pedagogische rol van de advocaat op basis van eerder onderzoek en theorievorming. Het doel van dit explorerende onderzoek is om de pedagogische rol van de advocaat in de praktijk weer te geven. Dit kan mogelijk bijdragen aan een eenduidige invulling van de rol van de advocaat in jeugdstraf- en jeugdbeschermingsrecht. In dit onderzoek wordt bekeken welke factoren invulling geven aan de pedagogische rol van de advocaat in het jeugdstraf- en het jeugdbeschermingsrecht in de praktijk. Daarnaast is het de vraag in hoeverre er een verschil bestaat tussen de pedagogische opgave van een advocaat in beide procedures.

Methode

Participanten

Via de website van de Nederlandse Vereniging van Jeugdrecht advocaten (NVJA) zijn advocaten per e-mail benaderd voor deelname aan het onderzoek. Aanvankelijk omvatte het onderzoek 18 advocaten, door uitval van opnameapparatuur is één interview uitgesloten in dit onderzoek. Deelnemende advocaten kregen een doosje merci voor hun deelname. De selecte steekproef omvatte 17 advocaten uit Nederland waarvan acht mannen en negen vrouwen. De advocatenkantoren zijn verspreid over de volgende provincies: Noord-Holland (3), Utrecht (3), Zuid-Holland (2), Groningen (2), Overijssel (2), Noord-Brabant (1), Drenthe (1), Gelderland (1), Limburg (1) en Zeeland (1). Alle advocaten hadden ervaring met jeugdstrafzaken. Van de 17 advocaten hadden 15 advocaten ervaring met plaatsing gesloten jeugdzorg zaken. De advocaten waren gemiddeld 11 jaar werkzaam als advocaat, met een minimum van drie jaar en een maximum van 30 jaar. De advocaten behandelden gemiddeld 32 jeugdstrafzaken per jaar, met een minimum van zes per jaar en een maximum van 96 per jaar. De advocaten behandelden gemiddeld 5 plaatsing gesloten jeugdzorg zaken per jaar. Met een minimum van één per jaar en een maximum van 10 per jaar.

Onderzoeksinstrumenten

Er was een open onderzoeksmethode nodig, aangezien een breed construct werd onderzocht in dit onderzoek (Boeije, 2010). Om deze reden werd er gebruik gemaakt van een semi-gestructureerd interview (zie appendix A, interviewleidraad). Het betrof een kwalitatief onderzoeksdesign, daarom was er geen sprake van een gestandaardiseerd meetinstrument. De gegevens zijn verkregen door een semi-gestructureerd interview. De vier domeinen zijn geoperationaliseerd naar meetbare constructen in de vorm van interviewvragen. De leidraad was gebaseerd op een interviewleidraad uit eerder onderzoek van Smit en Bakker (2011) en aangevuld met literatuur van Rap en Weijers (2011). Om de betrouwbaarheid van het onderzoek te waarborgen zijn de interviews afgenomen door twee onderzoekers volgens de

vaste leidraad. Als een antwoord niet duidelijk was kon doorgevraagd worden doormiddel van vooraf opgestelde subvragen die waren opgenomen in de interviewleidraad. Doordat er geen sprake was van een gestandaardiseerd en gevalideerd meetinstrument kon de betrouwbaarheid en validiteit niet aangetoond worden (Boeije, 2010). Om dit te waarborgen is de wijze waarop de dataverzameling en data analyse is uitgevoerd nauwkeurig beschreven (Boeije, 2008). Daarnaast zijn alle interviews om de betrouwbaarheid te waarborgen, met toestemming van de advocaten, opgenomen en anoniem getranscribeerd. De interviews duurden gemiddeld 43 minuten. Met een minimum 24 minuten en een maximum van 75 minuten. Elf van de interviews zijn met één advocaat afgenomen, de overige drie interviews zijn op verzoek van de advocaten met twee advocaten tegelijkertijd afgenomen.

Procedure

Algemene Informatie en Visie. Aan het begin van het interview zijn er een aantal vragen gesteld om een algemeen beeld te krijgen over de visie, motivatie en werkervaring van de advocaat. Daarna zijn er een aantal vragen gesteld over de algemene visie van de advocaat op jeugdzaken en de pedagogische rol van de advocaat.

Jeugdstrafzaken en Jeugdbeschermingszaken. Na de algemene vragen zijn er een aantal inhoudelijke vragen gesteld over achtereenvolgens jeugdstrafzaken en jeugdbeschermingszaken. De advocaat werd bevraagd over: het verloop van het eerste contact, voorbereiding op de zitting, contactmomenten, communicatie, rolbeschrijving, karakteristieken van de gesprekken en het betrekken van ouders. Daarbij werd er gevraagd naar concreet pedagogisch handelen van de advocaat.

Dataverwerking en Data-analyse

Voor dit onderzoek werd een kwalitatieve data analyse uitgevoerd. Doormiddel van het coderen van de interviews zijn de onderzoeksresultaten verkregen (Boeije, 2010). Allereerst zijn alle interviews voorzien van labels (open coderen), daarna zijn alle interviews herlabelt (axiaal coderen) en tot slot is er verdere structuur aangebracht (selectief coderen) Doormiddel van axiale codering zijn er 10 constructen opgesteld. Tijdens het axiale coderingproces was er ruimte om, naast bestaande constructen, nieuwe constructen en labels op te stellen (Boeije, 2010). Daarnaast zijn alle begrippen uit de vier domeinen als codeerlabels gebruikt (Boeije, 2008). Tijdens het selectief coderen zijn de codeerlabels aangevuld met begrippen uit de interviews en werd onderscheid gemaakt in relevantie van labels.

Op basis van de interviews zijn de volgende 10 constructen opgesteld bij de domeinen. Het eerste domein ‘Informatieverstrekking aan de jeugdige’ bestond uit de

constructen: ‘Eerste contact’, ‘Vorbereiding op de zitting’ en ‘Contactmomenten’. Ten tweede bestond het domein ‘Communicatie’ uit de constructen: ‘Taalgebruik’, ‘Communicatiemethoden’, en ‘Communicatie tijdens de zitting’. Daarnaast bestond het domein ‘Karakter van de gesprekken’ uit de constructen: ‘, ‘Rolbeschrijving’, ‘Juridische en pedagogische rol’ en ‘Karakteristieken gesprekken’. Tot slot bestond het domein ‘Betrekken van ouders’ uit het construct: ‘Betrekken van ouders’. Beide onderzoekers analyseerden twee domeinen. De interviews zijn achtereenvolgens open, axiaal en selectief gecodeerd (Boeije, 2010). De uitgebreide gecodeerde onderzoeksresultaten zijn opgenomen in tabellen (zie appendix B, Onderzoeksresultaten)

Resultaten

Informatieverstrekking aan de Jeugdige

Het eerste contact tussen een advocaat en jeugdige cliënt vindt meestal plaats op het politiebureau. Alle geïnterviewde advocaten gaven aan in dit eerste contact uitleg te geven waar de minderjarige van verdacht wordt, wat de vervolgstappen zijn en wat de taak van de advocaat in het proces inhoudt. In dit eerste contact gaven zij vooral advies en informatie en probeerden een vertrouwensband op te bouwen. Van de advocaten adviseerden er 5 advocaten nooit aan de jongere om te zwijgen, 1 van hen adviseerde dit wel. De overige 11 advocaten deden hier geen uitspraken over. Van de 17 advocaten gaven er 15 aan dat zij de jongere wijzen op hun proceshouding. Een vaak voorkomende uitspraak van advocaten is: “*Kauwgom uit, rechtop zitten*”. De overige 2 advocaten deden hier geen expliciete uitspraken over gedurende het interview.

Van de 17 advocaten spraken er 7 voor de rechtszaak mogelijke vragen en antwoorden door die de jongere kan verwachten. Acht advocaten gaven aan dit niet te doen. Twee van hen deden hier geen expliciete uitspraken over gedaan gedurende het interview. Van de 17 advocaten legden 12 advocaten tijdens de voorbereiding het verloop van de zitting uit, 5 advocaten hebben hier geen uitspraak over gedaan. Eén advocaat zei hierover: “*Dan teken ik heel de rechtszaal dan zeg ik dat is de officier, dat ben jij en precies wat iedereen gaat zeggen en wat iedereen gaat doen*”.

Het eerste contact bij plaatsing gesloten jeugdzorg zaken hing af van of de jongere zich reeds in een residentiële instelling bevond of dat de jongere nog thuis woonde. Wanneer het kind al gesloten geplaatst was ging de advocaat naar de inrichting. Van de 15 advocaten gaven 12 advocaten aan, wanneer het kind nog thuis was hij of zij wordt uitgenodigd op het kantoor. Twee advocaten gaven aan dat het eerste contact wel eens bij de jongere thuis plaatsvond, 1 advocaat deed hier geen uitspraak over. In dit contact gaven de advocaten aan

dat er een verzoek is gedaan voor plaatsing gesloten jeugdzorg, wat dat verzoek inhield en waarom het verzoek was ingediend. Van de 15 geïnterviewde advocaten gaven 6 advocaten aan dat zij regelmatig telefonisch contact hadden met hun cliënt, vooral wanneer de jongere zich in de residentiële instelling bevond. De mate van contact lieten de advocaten afhangen van de behoefte van de jongere, vaak ging het contact vooral over praktische zaken. Twee van de advocaten gaven aan persoonlijk langs te gaan vlak voor een zitting waarin de verlenging van de gesloten machtiging werd behandeld, maar verder geen contact met de jongere te hebben. Eén van hen zei hierover: *“Bij verlenging ga ik vaak wel even langs, maar dan gaat het van: Ja hoe is het ja goed, en we drinken thee en gaan even roken en na verloop van tijd sta je weer buiten”*. Alle advocaten gaven aan dat de manier van voorbereiding dezelfde elementen bevatte als de voorbereiding van de jongere op en jeugdstrafzaak.

Concluderend kan worden gesteld dat alle advocaten de jongere in het eerste contact met name informeren en adviseren. Tijdens de voorbereiding voor een eventuele rechtszaak gaven de meeste advocaten aan dat zij de jongere wezen op hun proceshouding. Daarnaast probeerden zij de jongere zo goed mogelijk voor te bereiden op de rechtszaak door de procedures duidelijk uit te leggen. De voorbereiding op een jeugdstrafzaak verschilt volgens de geïnterviewde advocaten niet van een jeugdbeschermingzaak. Wel gaven een aantal van hen aan dat de mate van contact iets intensiever was bij een jeugdbeschermingzaak dan bij een jeugdstrafzaak.

Verbale en Non-verbale Communicatie. In jeugdstrafzaken gaven 8 advocaten aan dat ze communiceerden op het niveau van de jeugdige. Drie advocaten gaven aan dat ze hetzelfde communiceerden als met volwassenen. Dertien van de 17 advocaten pasten het taalgebruik aan. Ze vermeden daarbij juridisch jargon en moeilijk woorden. Zes advocaten pasten de communicatie aan door te kijken naar de etniciteit, de kalender- en ontwikkelingsleeftijd van de jongere. Een advocaat zei hierover: *“Als ik zie dit is een heel laag IQ dan moet je een totaal ander taalgebruik hebben dan bij iemand die het al een keer eerder heeft meegemaakt”*. Tot slot gaven 3 advocaten aan te vragen of de jongere de informatie tijdens de voorbereiding begrijpt om het begrip van de jongere over het proces te waarborgen. Twee advocaten legden informatie tijdens de voorbereiding meerdere keren uit. Tien advocaten deden hier geen uitspraak over. Eén advocaat paste zijn taalgebruik niet aan, maar toetste wel het begrip van de jongere. Drie advocaten deden hier geen uitspraak over. Daarbij gaven 5 advocaten aan niet op kinderlijk niveau met de jongeren te communiceren. Twaalf advocaten deden hier geen uitspraak over. Tot slot gaven 2 advocaten aan het taalgebruik van de jongere te spiegelen. Eén advocaat gaf aan dit niet in de taal van de

jongere te praten en woorden als ‘cool’ en ‘gaaf’ te vermijden. Veertien advocaten deden hier geen uitspraak over. In plaatsing gesloten jeugdzorg zaken gaven alle advocaten aan dat de communicatie dezelfde elementen bevatten als in het jeugdstrafrecht.

Communicatie tijdens de zitting was deels afhankelijk van de inrichting van de zittingszaal. Als de advocaat naast de cliënt zat was er meer mogelijkheid tot een vorm van communicatie dan wanneer de advocaat achter de cliënt zat. Negen van de 17 advocaten gaven aan niet te communiceren met de jongere tijdens de zitting. Vier advocaten communiceerden tijdens de zitting met de jongere. Dit varieerde van fluisteren tot hardop praten. Een advocaat zei hierover: *“Als er een moeilijke vraag komt of ik denk daar kun je beter niet op antwoorden dan zeg ik daar hoef je niet op te antwoorden hoor”*. Van de 17 advocaten communiceerden 8 advocaten via de rechter met de jongere. Tot slot gaven 4 advocaten aan dat zij non verbaal contact hadden met de jeugdige tijdens de zitting. Dit deden ze door oogcontact te maken, de jongere aan te stoten of te kuchen.

Zes advocaten hadden een vorm van communicatie met de jeugdige tijdens de plaatsing gesloten jeugdzorg zitting. Drie advocaten communiceerden tijdens de zitting met de jongere om hun begrip te toetsen. Twee advocaten toetsten tijdens de zitting of ze correct verwoordden wat de jongere wil. Een advocaat zei hierover: *“In die zitting moet het kind wel het gevoel hebben dat de advocaat iets zegt wat zij voelt”*. Twee advocaten gaven aan dat communicatie tijdens de zitting niet mogelijk was. Zeven advocaten deden hier geen uitspraak over.

Concluderend kan gesteld worden dat de meeste advocaten in het jeugdstraf- en jeugdbeschermingsrecht de communicatie afstemmen op het niveau van de jongere. Dit niveau bepaalden ze aan de hand van de delictgeschiedenis, de kalender- en ontwikkelingsleeftijd van de jongere. Daarnaast pasten de meeste advocaten hun taalgebruik aan in de communicatie met de jongere. Communicatie tijdens de zitting hing voor een deel af van de inrichting van de zittingszaal. De meeste advocaten gaven aan niet rechtstreeks met de jongere te communiceren maar indirect via de rechter. Een aantal advocaten gaf aan wel een vorm van communicatie met de jongere te hebben. Dit varieerde van non verbaal contact tot hardop praten. Tot slot gaf iets minder dan de helft van de advocaten bij plaatsing gesloten jeugdzorg zaken aan met de jongere te communiceren tijdens de zitting. Advocaten gebruikten dit moment om begrip te toetsen of te toetsen of ze de mening van de jongere correct verwoordden.

Karakter van de Gesprekken

Veertien advocaten omschreven hun rol in het jeugdstrafrecht als adviseur, begeleider en belangen behartiger. Zes advocaten gaven aan dat hun rol werd gekenmerkt door een ondersteunende en betrokken houding. Daarnaast gaven 9 van de 17 advocaten aan vrijspraak of een lage strafmaat als uitgangspunt te nemen. Een advocaat zei hierover: “*Stel je voor dat je zelf naar een advocaat gaat en die laat ook maar iets blijken van ik vind eigenlijk dat jij wel de gevangenis in mag*”. De andere 8 advocaten namen niet een lage strafmaat of vrijspraak als uitgangspunt. Zes van hen probeerden het meest gunstige te bereiken voor de jongere via het civiele kader. Twee advocaten gaven aan dat het accent moest liggen op het leeraspect van het proces en recidive vermindering.

Binnen het jeugdbeschermingsrecht lag het accent op adviseren, begeleiden en toetsen van de juridische voorwaarden gaven 8 advocaten aan. Vier advocaten gaven aan dat hun rol werd gekenmerkt door een ondersteunende, beschermende en betrokken houding. Tien advocaten deden hier geen uitspraak over. Acht advocaten vonden hun eigen rol bij plaatsing gesloten jeugdzorg zaken anders als bij jeugdstrafzaken. Vijf advocaten vonden hun rol een meer pedagogische rol en 3 advocaten een meer juridische rol ten opzichte van het jeugdstrafrecht. Zeven advocaten deden hier geen uitspraak over. Verder besloten 12 advocaten samen met de jongere over zijn situatie. Zes advocaten namen als uitgangspunt wat de jongere wilde en 6 advocaten dachten mee over alternatieven en spraken deze door met de jongere. Een advocaat zei hierover: “*Wat het kind wil staat voorop want het kind wordt uit huis geplaatst.*”. Twee advocaten kozen wat het beste was voor de jongere, dit kon een tegengesteld belang opleveren ten opzichte van wat de jongere wilde. Daarnaast hadden 5 advocaten contact of overleg met jeugdzorg.

Concluderend, in het jeugdstraf- en jeugdbeschermingsrecht kunnen gesprekken gekarakteriseerd worden door advies en begeleiding. Daarnaast kunnen de gesprekken gekenmerkt door een ondersteunende en betrokken houding van advocaten. In jeugdstrafzaken had ongeveer de helft van de advocaten een meer juridische dan pedagogische rol. De andere helft van de advocaten had een meer pedagogische rol in het proces. Uit de resultaten bleek dat de meeste advocaten in plaatsing gesloten jeugdzorg een meer juridische dan pedagogische rol hadden. De mening van de jongere was voor de advocaten leidend in de gesprekken, tijdens de voorbereiding en de zitting. De helft van de advocaten zag zijn eigen rol in plaatsing gesloten jeugdzorg zaken anders dan in het jeugdstrafzaken.

Betrekken van ouders

De manier waarop advocaten de ouders van hun jeugdige cliënt betrokken bij een jeugdstrafzaak verschilde per advocaat. Zestien van de 17 advocaten gaven aan dat zij de ouders bij het proces betrekken in jeugdstrafzaken. Eén advocaat gaf aan dit niet te doen. Zes advocaten zochten zelf contact met ouders door ze uit te nodigen of telefonisch te benaderen. De overige 10 advocaten gaven aan dat de ouders uit zichzelf mee komen op gesprek. Vijf advocaten gaven aan ouders met tegenzin bij het proces te betrekken, doordat ouders de acties van hun ontkennen of goed praten. Een veelgehoorde opmerking hierbij was: *“Mijn kind doet zoiets niet!”*. Elf advocaten gaven aan dat de zij positieve en negatieve ervaringen hadden met het betrekken van ouders. Van de 17 advocaten gaven 5 advocaten aan naar de strafmaat thuis te vragen om hiermee strafvermindering van de rechter te bewerkstelligen. De meeste advocaten gaven aan ouders te betrekken bij het proces. Toch blijft de jongere de cliënt gaven 7 advocaten aan. Gezien de geheimhoudingsplicht van advocaten spraken 6 advocaten vooraf of tijdens het gesprek alleen met de jongere op kantoor of telefonisch naderhand. De overige 11 advocaten deden hier geen uitspraken over.

Bij plaatsing gesloten jeugdzorg gaven 9 van de 15 advocaten aan contact op te nemen met de ouders. De mate van contact verschilde van contact voor de zitting tot telefonisch contact of een uitnodiging op kantoor. Eén advocaat gaf aan alleen contact te hebben wanneer de ouders contact initiëren. Vijf van de advocaten gaven aan het van de situatie af te laten hangen of zij wel of geen contact opnemen met de ouders. Zeven van de advocaten gaven aan dat de mate van contact vooral afhing van of de ouders en het kind op één lijn zaten. Als ouders tegengestelde belangen hadden ten opzichte van het kind gaven deze advocaten aan dat de jongere de cliënt is en niet de ouders. Vier advocaten gaven aan dat ouders kunnen positief ingezet worden door mee te denken over alternatieven of door praktische zaken te regelen. Een van de advocaten zei hierover: *“Ik bel ze op en vraag of ze dingen kunnen regelen en lijntjes uit kunnen zetten bij scholen en dingen”*. Wanneer ouders echter niet op één lijn zaten met het kind, hadden deze advocaten niet of nauwelijks contact met de ouders. Dit omdat zij het kind vertegenwoordigen en niet de ouders.

Concluderend kan worden gesteld dat vrijwel alle advocaten de ouders bij het proces betrekken. De meeste advocaten hadden wisselende ervaringen met het betrekken van de ouders. Bij een jeugdbeschermingzaak gaven de meeste advocaten ook aan dat zij altijd contact zochten met de ouders van hun cliënt. Bij deze zaken waren er echter ook een aantal advocaten die afhankelijk van de situatie contact opnemen met de ouders. Over het algemeen gaven zij aan dat er bij dit soort zaken minder contact met de ouders was. Een aantal van hen

gaf aan dat zij contact zochten als de ouders en het kind onderling nog goed contact hadden contact.

Discussie

In dit onderzoek is bekeken welke factoren invulling geven aan de pedagogische rol van de advocaat in het jeugdstraf- en jeugdbeschermingsrecht door de interviews te analyseren op basis van de theoretische rolbeschrijving van de advocaat in de vier domeinen. Daarnaast is het de vraag in hoeverre de pedagogische opgave van de advocaten in beide procedures verschilt. Er worden een aantal aanbevelingen gedaan voor een eenduidige aanpak op basis van de praktische en theoretische rol van de advocaat. Daarnaast wordt er gekeken in hoeverre de theoretische verwachting klopt met de praktijk.

Advocaten dienen jongeren te informeren en begeleiden om hen volwaardig te laten participeren in het juridische proces

Bij de voorbereiding van de jongere dient de advocaat in begrijpelijke taal de aanklacht, het strafdossier of jeugdzorgdossier en de procedures uit te leggen (Weijers & Rap, 2011). In het eerste contact voorzien de geïnterviewde advocaten hun cliënt van informatie over hun zaak en de situatie waarin zij zich bevinden in beide procedures. Een aantal advocaten geven aan dit te doen, echter de helft van de advocaten geeft aan dit niet te doen. Een aantal tekent het uit. Iets minder dan de helft tekent het niet uit. Jongeren geven aan behoefte te hebben aan het uit te tekenen (Ten Brummelaar & Kalverboer, 2011). Naast inhoudelijke informatie is het in een strafzaak ook belangrijk dat de invloed van de proceshouding op de zaak wordt uitgelegd (De Jonge et al., 2011). Dit belang komt ook in de interviews met de advocaten naar voren. Daarnaast is het belangrijk om vragen en antwoorden door te spreken aangezien jongeren aangeven niet te weten wat voor vragen ze kunnen verwachten op een zitting (Ten Brummelaar & Kalverboer, 2011).

Bij plaatsing gesloten geven de advocaten aan dat deze jongeren vaak wat meer behoefte hebben aan contact, vooral voor praktische zaken hebben zij vaker contact met deze cliënten. Dit contact is vaak telefonisch door de afstand. Daarnaast is het van belang dat de advocaat ook langs gaat bij de jongere (Ten Brummelaar & Kalverboer, 2011). Tot slot blijkt uit het onderzoek dat overeenkomstig met de verwachting advocaten jongeren voornamelijk informeren en adviseren over het gehele proces. Zij leggen hierbij de rol van de betrokkenen en de procedures uit. Maar er is eveneens aandacht voor het belang van proceshouding. Hierbij is eveneens overeenkomstig met de verwachting geen verschil tussen jeugdstrafrecht en jeugdbeschermingsrecht.

Om participatie van jongeren in het jeugdrecht te bevorderen zou in de communicatie met de jeugdige het begrip van de jongere centraal moeten staan, zowel in de voorbereiding als tijdens de zitting en na afloop.

Uit het huidige onderzoek blijkt dat de meeste geïnterviewde advocaten binnen het jeugdstraf- en jeugdbeschermingsrecht rekening houden met het niveau, de leeftijd en de etniciteit van de jongere. Daarnaast passen ze, in overeenstemming met de verwachting, het taalgebruik aan in de communicatie met de jongere. Het is belangrijk dat advocaten rekening houden met deze factoren voor participatie van de jongere in het jeugdrecht (De Jonge et al., 2011; Ten Brummelaar & Kalverboer, 2011). Daarnaast blijkt uit het huidige onderzoek niet eenduidig of en hoe advocaten begrip van de jongere toetsen. Het is belangrijk dat advocaten aandacht besteden aan het toetsen van begrip van de jongere, maar ook of zij de jongere goed begrijpen (Ten Brummelaar & Kalverboer, 2011).

Rechtstreekse communicatie tijdens een zitting is in beide procedures over het algemeen niet mogelijk, mede door de inrichting van de zittingzaal. Communicatie tijdens de zitting bevordert participatie van de jongere (Ten Brummelaar & Kalverboer, 2011). Op basis van het huidige onderzoek wordt geadviseerd om meer ruimte te creëren voor advocaten om rechtstreeks met de cliënt te mogen communiceren, maar ook voor jongeren om dit te doen met de rechter of advocaat. Dit zou via de rechter kunnen verlopen om de orde te bewaren. De advocaat en de jongere zouden altijd naast elkaar moeten zitten om communicatie mogelijk te maken.

Tot slot blijkt uit de resultaten dat, in overeenstemming met de verwachting, de communicatie in jeugdstraf- en plaats gesloten jeugdzorg zaken de communicatie niet wezenlijk verschilt.

Advocaten hebben hoofdzakelijk een juridische rol, ook dienen zij pedagogische elementen mee te wegen.

Uit de resultaten blijkt dat de meeste advocaten in plaatsing gesloten jeugdzorg zaken, in overeenstemming met de verwachting, een meer juridische rol hebben dan een pedagogische rol. Uit het huidige onderzoek blijkt dat de mening van de jongere in plaatsing gesloten jeugdzorg zaken voor de meeste advocaten leidend is in de gesprekken, tijdens de voorbereiding en op de zitting. De advocaat dient op te treden voor de jeugdige om te voorkomen dat de jongere het gevoel krijgt dat er over hem of haar wordt beslist (Mussele, 2006; Ten Brummelaar & Kalverboer, 2011).

In tegenstelling tot voorgaand onderzoek en de verwachting blijkt echter uit het huidige onderzoek dat de helft van de advocaten in het jeugdstrafrecht een meer juridische

dan pedagogische rol heeft (Koetsier, 2008; Smit & Bakker, 2011). De andere helft van de advocaten had een meer pedagogische rol in het proces. Zij stellen een leerelement of een civiele maatregel zoals een maatregel hulp en steun boven vrijspraak of een lage strafmaat. Deze visie dient met voorzichtigheid benaderd te worden, aangezien hier het gebied van de overheid of de rechter doorkruist wordt. Daarnaast kan bij de jongere het gevoel ontstaan dat hij zelf geen serieuze rol speelt, met een passieve houding in het proces als gevolg (Rap & Weijers, 2011). De advocaat dient in eerste instantie de visie van de jongere te verwoorden (Van der Linden, 2010; Mussele, 2006). Daarnaast kunnen pedagogische elementen toegevoegd worden door gespreksvoering gericht op adolescenten toe te passen (Rap & Weijers, 2011; Ten Brummelaar & Kalverboer, 2011). Gesprekken die gekarakteriseerd worden door empathie, ruimte om te vertellen, serieus luisteren en reageren en motiverende vragen geven uiting aan de pedagogische rol van de advocaat (Rap & Weijers, 2011; Ten Brummelaar & Kalverboer, 2011).

In overeenstemming met de verwachting blijkt uit het huidige onderzoek dat de gesprekken met de jongere in het jeugdstraf- en jeugdbeschermingsrecht gekarakteriseerd worden door ondersteuning, advies en begeleiding. Daarnaast was de verwachting dat de karakteristieken van de gesprekken in het jeugdstraf- en jeugdbeschermingsrecht overeenkomstig zouden zijn. In tegenstelling tot deze verwachting blijkt uit het huidige onderzoek dat advocaten bij plaatsing gesloten jeugdzorg zaken een meer juridische rol hebben dan bij jeugdstrafzaken. Dit kan verklaard worden doordat advocaten bij plaatsing gesloten jeugdzorg zaken aangeven dat pedagogische elementen, zoals een leerelement of recidive vermindering, geen rol spelen. Daarnaast geeft ook de helft van de advocaten aan hun eigen rol in plaatsing gesloten jeugdzorg zaken anders te zien als in het jeugdstrafzaken of zij deze rol als meer juridisch of meer pedagogisch zagen verschilde.

Advocaten dienen gebruik te maken van de positieve aspecten van ouderlijke betrokkenheid

Het is in het belang van de jongere dat zijn ouders betrokken worden bij het proces (RSJ, 2011; Ten Brummelaar & Kalverboer, 2011). Het betrekken van ouders leidt over het algemeen tot betere resultaten in een zaak en tot vermindering van recidive (Nijhof et al., 2010; Schrijenbergh et al., 2010). Vrijwel alle geïnterviewde advocaten betrekken de ouders dan ook bij een jeugdstrafzaak. Het hangt af van de houding van ouders of advocaten ouders graag betrekken bij het proces. Bij plaatsing gesloten jeugdzorg zaken komen jongeren vaak uit een zorgwekkende opvoedsituatie waardoor het betrekken van de ouders bij dit soort zaken niet in het belang van het de jongere is (Kalverboer, 2010; Nijhof et al., 2010). Meer

dan de helft van de advocaten geeft aan ouders te betrekken bij het proces. Ook hier hangt het echter van de situatie af. Een aantal advocaten heeft helemaal geen contact met de ouders. Bij de afweging van het betrekken van ouders zou het belang van de jeugdige centraal moeten staan. Op basis van het huidige onderzoek wordt geadviseerd om meer de jeugdigen zelf te laten bepalen of zij het wenselijk vinden dat hun ouders betrokken worden bij de zaak (Ten Brummelaar & Kalverboer, 2011). Daarnaast zouden jongeren zelf moeten bepalen wat zij wel en niet met hun ouders willen bespreken (De Jonge et al., 2011). Uit de interviews blijkt niet eenduidig of advocaten jongeren hiervan op de hoogte stellen. Ouders kunnen in het belang van de jongere optreden door mee te denken of praktische zaken te regelen voor de jongere. Daarnaast kunnen advocaten in jeugdstrafzaken ouders vragen naar de straf die zij de jongeren hebben gegeven, om de rechter dit te laten meewegen in het vonnis. De jongere is de cliënt van de advocaat (Mussele, 2006). Overeenkomstig met de verwachting blijkt uit huidig onderzoek dat de advocaten ouders vrijwel altijd betrekken bij het proces. Eveneens volgens de verwachting doen zij dit vaker en overwegend intensiever bij het jeugdstrafrecht dan bij het jeugdbeschermingsrecht. Wel geven de meeste advocaten aan erg wisselende ervaringen te hebben met het betrekken van de ouders. Dit kan volgens hen zowel positief als negatief uitpakken. Dit in tegenstelling tot de literatuur waaruit naar voren komt dat dit effect overwegend positief is.

Krachten en Beperkingen van dit Onderzoek

De krachten van het huidige onderzoek zijn dat er door het semigestructureerde meetinstrument ruimte is om door te vragen, hierdoor is het mogelijk om de benodigde informatie te verkrijgen wanneer dit niet via de opgestelde vragen lukt. De interviewleidraad is goed onderbouwd op basis van eerder onderzoek en literatuur. Daarnaast is er een nagenoeg evenredige verdeling van mannen en vrouwen. De factor geslacht heeft daardoor weinig invloed op de resultaten. De regionale spreiding van de advocaten is representatief voor de spreiding van Nederlandse jeugdrechts advocaten over de 12 provincies in Nederland. De wijze waarop de dataverzameling en data analyse is gebeurd is nauwkeurig beschreven. Er is sprake van een secuur en navolgbaar codeerproces. Dit vergroot de navolgbaarheid en betrouwbaarheid van het huidige onderzoek (Boeije, 2008). Tot slot zijn alle interviews opgenomen en anoniem getranscribeerd, dit vergroot de betrouwbaarheid van dit onderzoek (Boeije, 2008).

Daarnaast kent dit onderzoek een aantal beperkingen. Ten eerste is er sprake van een kleine onderzoeksgroep daarom zijn resultaten uit dit onderzoek niet generaliseerbaar voor alle advocaten in Nederland. Daarnaast is er binnen de groepen een onevenredige verdeling

van het aantal zaken binnen het jeugdstraf- en jeugdbeschermingsrecht. Advocaten hadden gemiddelde zes keer meer jeugdstrafzaken dan jeugdbeschermingszaken per jaar. Om een vergelijking te maken zouden deze aantallen ongeveer even groot moeten zijn. Verder kan er sprake zijn van sociale wenselijkheid, omdat de advocaten weten dat de onderzoeker zich richt op pedagogische elementen en dat het interview wordt opgenomen. Ook zijn alleen advocaten van de VNJA benaderd, een vereniging die pedagogische belangen binnen het jeugdrecht vooropstelt¹. Lidmaatschap van de VNJA en bereidwilligheid tot deelname impliceert affiniteit met het jeugdrecht.

Daarnaast betreft het een kwalitatief onderzoeksdesign, waardoor er geen sprake is van een gestandaardiseerd meetinstrument. Het huidige onderzoek maakt gebruik van een interviewleidraad speciaal ontworpen voor dit onderzoek. Deze leidraad kende daarom een aantal beperkingen. De interviewleidraad is geen gevalideerd meetinstrument (Boeije, 2010). Daarbij bevatte de interviewleidraad veel subvragen, deze vragen vormden geen onderdeel van het gestructureerde gedeelte van het interview. Door de hoeveelheid van de subvragen zijn deze niet allemaal gesteld tijdens het interview, daardoor is het soms onduidelijk hoe een aantal advocaten over bepaalde subvragen denkt of hoe zij bepaalde zaken vorm geven. Dit blijkt ook uit het verschil in lengte van de interviews. Het langste interview is drie keer zo lang als het kortste interview. Dit kan mede verklaard worden, doordat de ene advocaat meer vertelde uit zichzelf, bij sommige advocaten meer doorgevraagd is en doordat sommige interviews met twee advocaten tegelijk afgenomen zijn. In vervolg onderzoek zou een gestandaardiseerde en gevalideerde leidraad met minder subvragen uitkomst bieden om op een consistente wijze de data te verzamelen.

Uit eerder onderzoek bleek dat jongeren in jeugdstraf- en jeugdbeschermingszaken slecht participeren in het jeugdrecht ondanks voorbereiding door de advocaat (Dijkstra & Fieten, 2008, De Haan & Hielkema, 2005; Kilkelly, 2010; Sanborn, 2009; Ten Brummelaar & Kalverboer, 2011; Weijers, 2004). Uit voorgaand onderzoek en het huidig onderzoek blijkt dat advocaten pedagogische elementen meenemen bij de behandeling van jeugdzaken (Koetsier, 2006; Smit & Bakker, 2011). Deze discrepantie tussen deze onderzoeken behoeft verder onderzoek. Vervolg onderzoek zou de gesprekken tussen de advocaat en de jongere kunnen observeren in combinatie met interviews of een gestandaardiseerde en gevalideerde vragenlijst. Voor generaliseerbare resultaten zou een grotere onderzoeksgroep uitkomst bieden. Daarbij is het voor de generaliseerbaarheid van resultaten belangrijk dat ook

---

¹ Eén deelnemende advocaat was geen lid van de VNJA.

advocaten zonder lidmaatschap van de VNJA benaderd worden om een representatieve steekproef te creëren voor alle jeugdrecht advocaten in Nederland. Daarbij zou er in vervolg onderzoek ook gecontroleerd moeten worden voor groepsgrootte, door rekening te houden met het aantal zaken per jaar die advocaten behandelen binnen het jeugdstraf- en jeugdbeschermingsrecht.

Referenties

- Bagga, S. (2014) Adolescentenstrafrecht. *Maatwerk*, 15, 36-37.
- Boeije, H. (2008). *Analyseren in kwalitatief onderzoek. Denken en doen*. Amsterdam: Boom onderwijs.
- Boeije, H. R. (2010). *Analysis in qualitative research*. Londen: Sage.
- Boendermaker, L. (2008). JeugdzorgPlus – drang en dwang in de jeugdzorg. *Jeugd en Co Kennis*, 2(1), 8-20. doi:10.1007/BF03085903
- Brummelaar, ten M., & Kalverboer, M. (2011). *Kinderen, kinderrechten en de strafrechtelijke procedure: Het belang van het kind in het jeugdstraf(proces)recht*. Groningen: Rijksuniversiteit Groningen.
- Dijkstra, B., & Fieten, M. (2008). *Hoe zit het in het jeugdstrafrecht: Onderzoek naar de voorbereiding en kindvriendelijkheid van een zitting* (Ongepubliceerde Master thesis). Rijksuniversiteit Groningen: Groningen.
- Duits, N. (2008). Kind in gevaar: Biedt de Wet op de jeugdzorg uitkomst? *Kind en Adolescent Praktijk*, 7, 122-125.
- Haan, de W. J. M., & Hielkema, J. (2005). Tekenen van berouw - De houding van verdachten op de zitting en de motivering van toepassing van het algemene strafrecht op minderjarigen. *Nederlands Juristenblad*, 19, 982-985.
- Hokwerda, Y. M. (2001). *Jeugdstrafzittingen, een leerzame ervaring? Een oriënterend onderzoek naar het opvoedkundige element in de praktijk van jeugdstrafzittingen in Nederland en Engeland* (Ongepubliceerde Master thesis). Universiteit Utrecht: Utrecht.
- Jong, de, M. P. (2013). *Schorsing en terugplaatsing in het kader van de trajectmachtiging gesloten jeugdzorg: Is carte blanche voor de aanbieders van gesloten jeugdzorg wel zo'n goed idee?* In M. R. Bruning & T. Liefwaard, T. (eds.), *Monografieën jeugdrecht* (pp.105-124). Den Haag: Sdu uitgevers.
- Jonge de, G., & Linden van der, A. P. (2007). *Jeugd en Strafrecht*. Deventer: Kluwer
- Jonge de, G., Hepping, K., & Weijers, I. (2011). De rol van de ouders in de jeugdstrafrechtspleging. In I. Weijers & F. Imkamp (Eds.), *Jeugdstrafrecht in internationaal perspectief* (pp. 233-248). Den Haag: Boom.
- Kalverboer, M. (2010). Pedagogiek en recht: Schijnbare tegenstelling? *Ontmoetingen: Voordrachtenreeks van het Lutje Psychiatrisch-Juridisch Gezelschap*, 16, 47-59.

- Kilkelly, U. (2010). *Listening to children about justice: Report of the council of Europe consultation with children on child-friendly justice. Group of Specialists on Child-friendly justice (CJ-S-CH)*. Strasbourg: Council of Europe.
- Koetsier, D. (2006). De rol van de advocaat in de praktijk van de Nederlandse jeugdstrafzittingen. *In hoeverre is de rol van de advocaat in de praktijk van de Nederlandse jeugdstrafzittingen een juridische of een pedagogische?* (Ongepubliceerde doctoraal scriptie). Universiteit Utrecht: Utrecht.
- Linden van der, J. (2010). *De civiele zitting centraal: Informeren, afstemmen en schikken* (pp. 2-22). Alphen aan den Rijn: Kluwer.
- Linden van der, A. P., Siethoff ten, F. G. A., & Zeilstra-Rijpstra, A. E. I. J. (2009). Plaats van de jongere in het Nederlandse recht. In A. P. van der Linden, F. G. A. Siethoff, & A. E. I. J. Zeilstra-Rijpstra. *Jeugd en recht*. Houten: Bohn Stafleu van Loghum.
- Mussele, van der E. (2006). *De gewijzigde positie van de advocaat: Van sierstuk tot raadsman voor minderjarigen* (pp. 273- 289). J. Put, M. & Rom. Het Nieuwe Jeugdrecht. Brussel: Larcier.
- Nijhof, K. S., Dam van, C., Veerman, J. W., Engels, R. C. M. E., & Scholte., R. H. J. (2010). Nieuw Zorgaanbod: Gesloten jeugdzorg voor adolescenten met ernstige gedragsproblemen. *Pedagogiek*, 30, 177-191.
- Raad voor de Rechtsbijstand. (2013). *Inschrijvingsvoorwaarden advocatuur 2013 krachtens de Wet op de Rechtsbijstand*. Verkregen van: <http://www.rvr.org/binaries/rbv-downloads/inschrijven/algemene-inschrijvingsvoorwaarden-advocaten-2013-v.pdf>
- Raad voor Strafrechttoepassing en Jeugdbescherming (2011). *Het Nederlandse jeugdstrafproces langs de pedagogische meetlat* (pp. 31-50). In RSJ-advies: Het jeugdstrafproces toekomstbestendig!
- Rap, S., & Weijers, I. (2011). *De jeugdstrafzitting: Een pedagogisch perspectief*. Den Haag: Sdu uitgevers.
- Sanborn, J. B. (2009). Juveniles' competency to stand trial: Wading through the rhetoric and the evidence. *Journal of Criminal Law and Criminology*, 99, 135-214.
- Schrijenberg, A., Timmermans, M., & Homburg, G. H. J. (2010). Aanwezigheid verplicht. Een inventarisatie van de gevolgen van de aanwezigheidsplicht voor ouders bij de kinderrechter. Amsterdam: WODC.
- Smit, D., & Bakker, J. (2011). *Petje af, kauwgom uit: De pedagogische rol van de advocaat in jeugdstrafzaken* (Ongepubliceerde Master thesis). Universiteit Utrecht: Utrecht.
- Weijers, I. (2000). Het moreel appèl van de rechter. *Krisis*, 1(2), 36-47.

- Weijers, I. (2004). Requirements for communication in the courtroom: A comparative perspective on the youth court in England/Wales and the Netherlands, youth justice. *The Journal of the National Association for Youth Justice*, 4, 22-31. doi:10.1177/147322540400400103
- Weijers, I. (2005). *De pedagogische uitdaging van het jeugdstrafrecht*. Amsterdam: SDW.
- Weijers, I. (2011). Geschiedenis van het jeugdstrafrecht. In I. Weijers & F. Imkamp (Eds.), *Jeugdstrafrecht in internationaal perspectief* (pp. 13-30). Den Haag: Boom.
- Weijers, I., & Liefwaard, T. (2007a). Jong vast - 1905 tot 1995. Vrijheidsbeneming in het Nederlandse jeugdstrafrecht, *Proces* 4, 173-181.
- Weijers, I., & Liefwaard, T. (2007b). Jong vast - 1995 tot 2005. Vrijheidsbeneming in het Nederlandse jeugdstrafrecht - deel 2, *Proces* 5, 203-212.
- Weijers, I., & Rap, S. (2011). De pedagogische opgaven van de jeugdstrafzitting. In I. Weijers & F. Imkamp (Eds.), *Jeugdstrafrecht in internationaal perspectief* (pp. 221-232). Den Haag: Boom.

Appendix A

Interviewleidraad

A. Algemene vragen

Algemene vragen

1. Hoe lang bent u al advocaat?
2. Hoe vaak heeft u gemiddeld een jeugdstrafzaak per maand?
3. Hoe vaak heeft u gemiddeld een plaatsing gesloten jeugdzorg zaak?
4. Kunt u iets zeggen over uw affiniteit met het jeugdrecht? Om welke reden heeft u zich hierin gespecialiseerd?

Algemene visie advocaat

5. De advocaat heeft juridisch gezien de taak om een zo laag mogelijke strafmaat voor de cliënt te bewerkstelligen. Vindt u dat dit altijd voorop dient te staan of bent u van mening dat een gepaste straf om recidive te voorkomen het uitgangspunt dient te zijn?
6. Wat vindt u van de huidige gang van zaken omtrent jeugdstrafzaken? Vindt u dat er genoeg rekening gehouden wordt met het ontwikkelingsniveau en hun betrekkelijke verantwoordelijkheid tijdens een zitting?
7. Wat vindt u van de huidige gang van zaken omtrent plaatsing gesloten jeugdzorg zaken? Vindt u dat er gehandeld wordt naar wat het beste is voor de jongere en de mening die de jongere hier zelf over heeft?
8. Wat voor extra kwaliteiten denkt u dat een advocaat nodig heeft om jeugd rechtszaken te behandelen en wat is het verschil met volwassenen? Waar doet u aanspraak op in de praktijk?
9. Wat vindt u van de invoering van de wijzigingen in leeftijdsgrenzen zoals dit in het adolescentenstrafrecht per 01-04-2014 van kracht is geworden?

Jeugdstrafzaken

10. Kunt u ons wat vertellen over het verloop van het eerste contact tussen de jeugdige en de advocaat bij een jeugdstrafzaak?

Legt u hierbij de rol van de advocaat uit en zo ja op welke wijze?

Welke verschillende houdingen komt u hierin tegen en hoe speelt u hierop in?

Hoe probeert u bij een achterdochtige cliënt vertrouwen te winnen en duidelijk te maken dat u er bent om zijn belangen te behartigen?

Legt u hierin de rechten en plichten van de cliënt uit?

Legt u hierin het verdere proces uit?

11. Op welke manier communiceert u met jeugdige cliënten?

Past u uw taalgebruik aan?

Hoe gaat u om met cultuurverschillen?

Hoe gaat u om met jongeren die gebrekkig Nederlands spreken?

Hoe zorgt u ervoor dat u zeker weet dat de jongere begrijpt wat u bedoelt? Wat betreft taalgebruik?

Gaat u bewust om met gesloten, open vragen? Direct vraagstelling? Zo ja hoe doet u dat?

Wat is het effect?

Hoe gaat u om met uw eigen referentiekader in contact met de jongere?

Hoe gaat u om met beperkingen van de cliënt? Zoals stoornissen (ADHD/ Autisme/ agressie/depressie)? Heeft u een voorbeeld?

Elke cliënt zal gedurende een strafproces andere emoties tonen. Wat is uw ervaring hiermee?

Wat voor verschillende situaties komt u tegen en hoe gaat u hiermee om?

Hoe gaat u om met heftige emoties?

Hoe gaat u om met weerstand of wantrouwen?

Lichaamshouding is een belangrijk onderdeel van de communicatie. Op wat voor manier schenkt u hier aandacht aan?

Wat voor lichaamshouding nemen jongeren over het algemeen aan tijdens de gesprekken?

Bespreekt u voor een zitting welke lichaamshouding de jongere aan dient te nemen?

12. Tussen het eerste contact en de zitting heeft u op verschillende momenten contact met de jongere. Kunt u zeggen hoe deze contacten verlopen?

Op welke wijze en hoe vaak heeft u contact met de jongere? Vindt u dit voldoende? Is dit voldoende voor de jongere?

Hoe zorgt u ervoor dat de jongere begrijpt wat u zegt? Controleert u dit ook? Zo ja hoe?

Bespreekt u de mogelijk verwachte straf met de jongere? Maakt u gebruik van dit moment om de ernst van de situatie te verduidelijken?

Bespreekt u de consequenties van de daad met de jongere? (*strafblad, eventuele slachtoffers, sociale consequenties*)

Heeft u na afhandeling van een jeugdstrafrechtzaak nog contact met een jongere?

13. Hoe heeft u de jongere voorbereid op de zitting?

Legt u van tevoren de rollen van de verschillende actoren uit?

Spreekt u mogelijke vragen en antwoorden door?

Op welke manier zorgt u ervoor dat u de mening van de jongere goed verwoord?

14. Tijdens het contact kunt u kiezen voor verschillende rollen. Hoe zou u uw eigen rol omschrijven?

Hoe geeft u vorm aan uw juridische rol tegenover de jongere?

Wat voor rol neemt u vaak aan? Professional, vriendschappelijk? Meerdere, gelijkwaardig

Neemt u in het contact met de jongere een leidende rol aan of laat u het initiatief meer bij de jongere liggen?

15. Hoe is het contact tijdens de zitting? Hoe verloopt de communicatie met de jeugdige cliënt?

Hoe gaat u hierin om met een jongere die gebrekkige taalvaardigheden heeft?

16. De gesprekken met de jongere hebben vanzelfsprekend een juridisch karakter. Kunt u iets vertellen over uw pedagogische rol in de gesprekken?

Op welke manier toont u belangstelling ten aanzien van de jongere?

Vraagt u naar zijn/haar toekomstplannen?

Doet u in het geval van strafrecht een beroep op zijn/haar schuldbesef? Zo ja, hoe heeft u dit gedaan?

Doet u in het geval van strafrecht een beroep op schaamte/spijt? Zo ja, hoe heeft u dit gedaan?

Doet u in het geval van een strafzaak met slachtoffer een beroep op het empathisch vermogen van de cliënt? (jegens slachtoffer)

Wijst u jongeren wel eens terecht? Zo ja op welke manier?

17. Hoe betreft u de ouders bij het proces?

Wat is uw ervaring met het betrekken van ouders bij het proces?

Wat voor afweging maakt u bij het betrekken van ouders? Is dit in plaatsing in gesloten jeugdzorg anders dan in strafrecht zaken?

Legt u de rol van advocaat aan de ouders uit?

Hoe was de houding van de ouders ten opzichte van u als advocaat? (achterdochtig, gesloten, blij) (laatste zaak straf + laatste zaak plaatsing in gesloten jeugdzorg)

Legt u de ouders uit wat de situatie van de jongere is?

Legt u de ouders uit hoe het proces zal gaan verlopen?

Legt u de ouders uit wat hun rechten en plichten zijn?

Wijst u de ouders op de verschijningsplicht?

Bereid u de ouders voor op hun recht om te spreken ter verdediging van de jongere?

Heeft u bij plaatsing gesloten jeugdzorg zaken contact met de advocaten van ouders?

Loopt u tegen moeilijkheden aan tijdens het contact met de ouders, bijvoorbeeld op het gebied van taal, vertrouwen en de ouder-kind relatie in relatie of onwil om mee te werken tot uw rol als advocaat?

Heeft u contact met de ouders na afloop van een zaak? Is dit verschillende in plaatsing in gesloten jeugdzorg en straf?

Wijst u de ouders op de klachtprocedure en overplaatsingsprocedure?

Plaatsing gesloten jeugdzorg

11. Kunt u ons wat vertellen over het verloop van het eerste contact tussen de jeugdige en de advocaat bij een verzoek plaatsing in de gesloten jeugdzorg?

Legt u hierbij de rol van de advocaat uit en zo ja op welke wijze?

Welke verschillende houdingen komt u hierin tegen en hoe speelt u hierop in?

Legt u hierin de rechten en plichten van de cliënt uit?

Legt u hierin het verdere proces uit?

12. Op welke manier communiceert u met jeugdige cliënten?

Past u uw taalgebruik aan?

Hoe gaat u om met cultuurverschillen?

Hoe gaat u om met jongeren die gebrekkig Nederlands spreken?

Hoe zorgt u ervoor dat u zeker weet dat de jongere begrijpt wat u bedoelt? Wat betreft taalgebruik?

Gaat u bewust om met gesloten, open vragen? Direct vraagstelling? Zo ja hoe doet u dat?

Wat is het effect?

Hoe gaat u om met uw eigen referentiekader in contact met de jongere?

Hoe gaat u om met beperkingen van de cliënt? Zoals stoornissen (ADHD/ Autisme/ agressie/depressie)? Heeft u een voorbeeld?

Elke cliënt zal gedurende een proces andere emoties tonen. Wat is uw ervaring hiermee?

Wat voor verschillende situaties komt u tegen en hoe gaat u hiermee om?

Hoe gaat u om met heftige emoties?

Hoe gaat u om met weerstand of wantrouwen?

Merkt u een verschil tussen bij plaatsing in gesloten jeugdzorg en strafrecht in emoties?

Lichaamshouding is een belangrijk onderdeel van de communicatie. Op wat voor manier schenkt u hier aandacht aan?

Wat voor lichaamshouding nemen jongeren over het algemeen aan tijdens de gesprekken?

Bespreekt u voor een zitting welke lichaamshouding de jongere aan dient te nemen?

13. Tussen het eerste contact en de zitting heeft u op verschillende momenten contact met de jongere. Kunt u zeggen hoe deze contacten verlopen?

Op welke wijze en hoe vaak heeft u contact met de jongere? Vindt u dit voldoende? Is dit voldoende voor de jongere?

Hoe zorgt u ervoor dat de jongere begrijpt wat u zegt? Controleert u dit ook? Zo ja hoe?

Bespreekt u de mogelijk verwachte uitkomst met de jongere? Maakt u gebruik van dit moment om de ernst van de situatie te verduidelijken?

Bespreekt u de consequenties van de daad met de jongere? (*strafblad, eventuele slachtoffers, sociale consequenties*)

Heeft u na afhandeling van een verzoek plaatsing in de gesloten jeugdzorg nog contact met een jongere?

14. Hoe heeft u de jongere voorbereid op de zitting?

Legt u van tevoren de rollen van de verschillende actoren uit?

Spreekt u mogelijke vragen en antwoorden door?

Op welke manier zorgt u ervoor dat u de mening van de jongere goed verwoordt?

15. Tijdens het contact kunt u kiezen voor verschillende rollen. Hoe zou u uw eigen rol omschrijven?

Hoe geeft u vorm aan uw juridische rol tegenover de jongere?

Wat voor rol neemt u vaak aan? Professional, vriendschappelijk? Meerdere, gelijkwaardig

Neemt u in het contact met de jongere een leidende rol aan of laat u het initiatief meer bij de jongere liggen?

16. Hoe is het contact tijdens de zitting? Hoe verloopt de communicatie met de jeugdige cliënt?

Soms is een cliënt niet aanwezig hoe gaat u daar mee om?

Hoe gaat u hierin om met een jongere die gebrekkige taalvaardigheden heeft?

17. De gesprekken met de jongere hebben vanzelfsprekend een juridisch karakter. Kunt u iets vertellen over uw pedagogische rol in de gesprekken?

Op welke manier toont u belangstelling ten aanzien van de jongere?

Vraagt u naar zijn/haar toekomstplannen?

Wijst u jongeren wel eens terecht? Zo ja op welke manier?

Laat u de jongere in gesloten jeugdzorg zaken meedenken als een soort opvoeder over wat het beste voor de jongere is? Of laat u de jongere vrij in wat hij of zij wil?

18. Hoe betreft u de ouders bij het proces?

Wat is uw ervaring met het betrekken van ouders bij het proces?

Wat voor afweging maakt u bij het betrekken van ouders?

Legt u de rol van advocaat aan de ouders uit?

Hoe was de houding van de ouders ten opzichte van u als advocaat? (achterdochtig, gesloten, blij) (laatste zaak straf + laatste zaak plaatsing in gesloten jeugdzorg)

Legt u de ouders uit wat de situatie van de jongere is?

Legt u de ouders uit hoe het proces zal gaan verlopen?

Legt u de ouders uit wat hun rechten en plichten zijn?

Heeft u contact met de advocaten van ouders?

Loopt u tegen moeilijkheden aan tijdens het contact met de ouders, bijvoorbeeld op het gebied van taal, vertrouwen en de ouder-kind relatie in relatie of onwil om mee te werken tot uw rol als advocaat?

Heeft u contact met de ouders na afloop van een zaak?

Wijst u de ouders op de klachtprocedure en overplaatsingsprocedure?

Appendix B**Onderzoeksresultaten**

Tabel 1.

Informatieverstrekking aan de Jeugdige Jeugdstrafrecht (N = 17)

Informatieverstrekking aan de Jeugdige	Wel	Niet	Geen uitspraak
Eerste contact			
Wijzen op rechten en plichten	14		3
Aanklacht, strafdossier, procedures doornemen	12		5
Rol advocaat uitleggen	7		10
Adviseren om te zwijgen	1	5	11
Vorbereiding op de zitting			
Verloop zitting doorspreken	12		5
Vraag en antwoord doorspreken	7	8	2
Proceshouding	15	2	
Zitting uittekenen	6	3	8
Verwachte strafmaat doorspreken	8		9
Contactmomenten			
Op kantoor of naar de instelling	15		2
Telefonisch contact	6		11
E-mail of brief sturen	4		13
Thuis bij de jongere langsgaan	3		14
Folder geven	2		15
Contact na de zitting	2		15

Tabel 2.

Verbale en non-verbale communicatie Jeugdstrafrecht (N = 17)

Verbale en non-verbale communicatie	Wel	Niet	Geen uitspraak
Taalgebruik			
Vermijden juridisch jargon/moeilijk taalgebruik	13	1	3
Jip en Janneke taal/ kinderachtig		5	12
De taal van de jongere/ straattaal	2	1	14
Anders dan met een volwassene	1	3	13
Communicatie methoden			
Niveau inschatten	8		9
Band opbouwen/vertrouwen winnen	7		10
Rekening houden met leeftijd, etniciteit	5		12
Recidiverende jongere of first offender	4		13
Begrip toetsen	3		14
Meerdere keren uitleggen	2		15
Communicatie tijdens de zitting			
Via de rechter communiceren	8		9
Zit naast de cliënt tijdens de zitting	7	1	9
Overleg tijdens de zitting	4	9	4
Non verbaal contact	4		13

Tabel 3.

Karakter van de Gesprekken Jeugdstrafrecht (N = 17)

Karakter van de Gesprekken	wel	niet	Geen uitspraak
Rolbeschrijving			
Adviseren, begeleiden, belangen behartigen	14		3
Ondersteunend, betrokken	6		11
Juridische of pedagogische rol			
Vrijspraak/lage strafmaat	9	8	
Via civiel zo gunstig mogelijke uitkomst	6		11
Proces moet een leerelement bevatten	2		15
Karakteristieken gesprekken			
Moreel appel	4	1	12
Verwoorden wat de jongere wil	2	2	13

Tabel 4.

Betrekken van Ouders Jeugdstrafrecht (N = 17)

Betrekken van Ouders	wel	niet	Geen uitspraak
Ouders positief betrekken of inzetten	11	3	3
Ouders uitnodigen of direct contact opnemen	6	1	6
Jongere is cliënt niet de ouders	7		10
Hangt af van wat de jongere wil	7		10
Jongeren apart horen van ouders	6		11
Ouders komen vanzelf mee	10		13
Met tegenzin ouders betrekken	5		14
Ouders vragen naar strafmaat	5		10

Codeerschema's Jeugdbeschermingsrecht

Tabel 5.

Informatieverstrekking aan de Jeugdige Jeugdbeschermingsrecht (N = 15)

Informatieverstrekking aan de Jeugdige	Wel	Niet	Geen uitspraak
Eerste contact			
Doorspreken verzoek en procedures	8		7
Rol uitleggen	3		12
Heftige/veel emoties	3		12
Wijzen op rechten en plichten	2		13
Vorbereiding op de zitting			
Verloop zitting doorspreken	7		8
Zitting uittekenen	4		11
Verwachte uitkomst doorspreken	4		11
Zelfde voorbereiding als bij strafrecht	4		11
Proceshouding	3		12
Vraag en antwoord doorspreken	3		12
Contactmomenten			
Op kantoor of naar de instelling	12		3
Telefonisch contact	6		9
Geen of weinig contact tussentijds	2		13
Eerst contact soms pas op de zitting	3		12
Thuis bij de jongere langsgaan	2		13
E-mail of brief sturen	2		13
Langsgaan bij verlening	2		13

Tabel 6.

Verbale en non-verbale communicatie Jeugdbeschermingsrecht (N = 15)

Verbale en non-verbale communicatie	Wel	Niet	Geen uitspraak
Taalgebruik			
Vermijden juridisch jargon/moeilijk taalgebruik	6		9
De taal van de jongere/ straattaal/ dialect	3		12
Jip en Janneke taal/ kinderachtig		1	14
Communicatie methoden			
Rekening houden met leeftijd, etniciteit	5		10
Vertrouwen winnen, connectie krijgen	3		12
Niveau inschatten	2		13
Begrip tonen	2		13
Communicatie tijdens de zitting			
Overleggen tijdens de zitting	3	2	10
Apart verhoor cliënt en ouders	3		12
Zit naast de cliënt tijdens de zitting	2		13
Toetsen of ze de jongere correct verwoorden	2		13
Non verbaal contact	1		14

Tabel 7.

Karakter van de Gesprekken Jeugdbeschermingsrecht (N = 15)

Karakter van de Gesprekken	wel	niet	Geen uitspraak
Rolbeschrijving			
Adviseren, begeleiden, toetsend	8		7
Ondersteunend, betrokken, bemiddelen, beschermend	4		11
Juridische en pedagogische rol			
Wat wil het kind	6		9
Alternatieven doorspreken/overleggen	6		9
Contact/overleg jeugdzorg	5		10
Meer pedagogisch	5		10
Meer juridisch	3		12
Wat is het beste voor het kind	2		13
Karakteristieken gesprekken			
Inzetten op een kortere gesloten plaatsing	6		9
Verwoorden wat de jongere wil	4		11

Tabel 8.

Betrekken van Ouders Jeugdbeschermingsrecht (N = 15)

Betrekken van Ouders	wel	niet	Geen uitspraak
Contact opnemen met ouders	9		4
Jongere is de cliënt niet de ouders	7		8
Ouders positief betrekken of inzetten	4		11
Ouders komen mee	1		14
Jongeren apart horen	2		13
Hangt van de situatie af	5		10